

В края на януари издателството на НБУ публикува за пръв път на български език книгата "България: превръщането в сателит" - мемоари на преподавателя по наказателно право и едно от светилата на Юридическия факултет на Софийския университет проф. Никола Долапчиев. Той е бил служебен защитник на княз Кирил Преславски по време на т.нар. Народен съд. След 9 септември е за кратко посланик в Лондон, след което емигрира в САЩ, където умира през 1964 г. Книгата, част от поредицата "Българско юридическо наследство", е издадена през 1971 г. на английски език в Бразилия. Публикуваме част от главата, разказваща за атмосферата около първото заседание на трибунала.

⚡ Съдилища бяха съставени от слабохарактерни съдии, които бяха назначени за номинални председатели | снимка Тодор Славчев

Беше сумрачен декемврийски следобед. Небето над столицата беше тъмносиво като тежък оловен свод, който като че отразяваше настроението ниско долу. Стрдание, потисничество и ужас властваха над цялата страна. Три месеца, откакто България се гърчеше под тежкия ботуш на съветските окупационни войски. Три месеца, откакто Кремъл се опитваше да я сломи и да я превърне в съветски сателит.

Човек можеше да чуе тътена на тълпата в далечината. Пълчища, водени от комунистически агитатори и милиция, започнаха да се събират в центъра на града. Начело на трескавото множество бяха много престъпници и лица, наскоро освободени от затворите. Вратите на затворите се отвориха след преврата от 9 септември 1944 г., осъществен под натиска на Кремъл и на неговите въоръжени сили.

Цялото българско население, включително жителите на столицата, бяха в огромното си мнозинство против новия режим на комунистите. Хората бяха объркани и уплашени от многото случаи на терор, от скалпепните присъди и масовите екзекуции. Това беше и причината да не желаят да участват в каквато и да било правителствена инициатива. Ми-

//СВИДЕТЕЛСТВА

Ето така комунистите раздават правосъдие

Извадка от главата "В защита на Негово височество княза" от книгата "България: превръщането в сателит" на проф. Никола Долапчиев

слеа си, че ако не друго, то поне могат да се съпротивляват мълчливо. Така че милицията беше принудена да събира „хулигани“, които да участват в събранията на народа.

На огромните червени знамена човек можеше да прочете лозунгите, написани с удебелени букви: „Смърт на фашистите, бесило за враговете на народа!“

Министърът на правосъдието

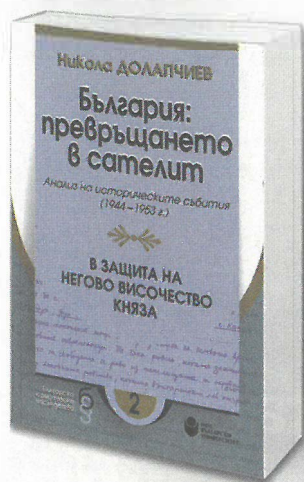
Една фигура се възкачи на по-

диума. Вривата заглъхна и комунистическият министър на правосъдието заговори. „Другари, вие сте истинските представители на народа! Като такива вие сте се събрали днес тук, за да осъдите престъпленията на предателите и да издадете присъди! Дайте воля на оскърблението и гнева си! Ние сме сигурни, че няма да разочаровате народа, ще обявите задържаните за виновни и ще ги накарате да заплатят с живота си!“

Сега, когато превъзбудата

беше достигнала своя връх, трябваше да започне втората част на тази трагикомедия. Бавно колона камиони се придвижи към площада. В камионите бяха натъпкани затворници. Последните бяха брадясали, мръсни и в тежки окови. Всеки носеше надпис около врата си, който гласеше: „Смърт, обесете ги!“ Агитаторите крещяха и тълпата подивя. Затворниците, беззащитни в оковите си, бяха зашловани, удряни с камъни и всячески малтретирани. Въоръжени милиционери все пак се погрижиха линчуването да не отиде твърде далеч. Целта не беше да се убиват затворниците, а да се подклажда яростта на сбирцината, за да се подготви третото действие, което щеше да започне на следващия ден: заседанията на народните трибунали. Ето така комунистите раздават правосъдие.

Във всяка цивилизована държава, в която властва върховенството на правото, висш дълг на министъра на правосъдието е да гарантира и защитава безпристрастността на съдиите. На пресата, радиото, телевизията и на другите средства за изразяване на общественото мнение им е забранено да упражняват неуместен натиск върху съзнанието на съдията преди или по време на решаване на наказателни дела. Независимостта и обективността

Започна трескава пропаганда в пресата и радиото, която трябваше да спласи онези адвокати, които биха се осмелили да защитават обвиняемите.

на съдиите са издигнати в неотменими и свещени принципи на справедливия процес. Това не е така в държавите под властта на комунизма. В тях важи обратното.

С цел да се създаде впечатление за привидна законност през октомври 1944 г. беше положено изключително усърдие за приемането на Наредбата за народния съд. Последната обяви за престъпни много деяния, които до онзи момент не се наказваха по закон, и по този начин придаде обратна сила на разпоредбите. Правното съзнание на комунистическите водачи не се тревожеше от факта, че тази наредба беше в остро нарушение на основния принцип, че не подлежи на наказание деяние, което не е било обявено от закона за престъпно към момента на извършването му. Нито от факта, че конституцията изрично забраняваше създаването под каквото и да е претекст и под каквото и да е име на извънредни съдилища.

Съдиите...

Съставът на народните съдилища беше странна смесица от професионални юристи и съдебни заседатели. Всеки член имаше равно право да взема решения както по фактически, така и по правни въпроси, което означаваше да отсъжда относно вината на подсъдимите и да налага наказание. Професионалните членове бяха назначавани от Министерския съвет и избирани измежду съдии и адвокати след внимателна преценка на политическите им възгледи.

Тъй като по онова време сред редовите съдии практически нямаше комунисти, народните съдилища бяха съставени от слабохарактерни съдии, които бяха назначени за номинални председатели. В същото време опитни и правверни комунисти от средите на адвокатурата

бяха назначени за заместник-председатели и именно заместник-председателите ръководеха процесите. Съдебните заседатели се „избираха“ от комунистически контролираните комитети на Отечествения фронт. Всичко това беше в нарушение на основния принцип в правото, който гарантира безпристрастността и независимостта на съдиите.

Съгласно заложеното в Наредбата за народния съд подсъдимите трябваше да получат подходяща защита. Но комунистите съзнаваха, че подобна защита може да осуети плановете им и да постави в риск целеното унищожаване на задържаните. По тази причина веднага след приемането на наредбата започна трескава пропаганда в пресата и радиото, която трябваше да спласи онези адвокати, които биха се осмелили да защитават обвиняемите, като се подчертаваше фактът, че те ще споделят съдбата на „враговете на народа“.

Защитата...

В така създадената атмосфера на морално напрежение и смут към мен се обърнаха близки на някой от главните подсъдими и ме помолиха да поема тяхната защита. Като имаха предвид високото положение, което заемах по онова време, на признат авторитет по наказателно право, те правилно се надяваха, че бих могъл да превъзмогна комунистическите заплахи и да удовлетвори молбата им. Аз обаче трябваше да отклоня тези молби, защото бях убеден, че не мога да изпълня професионалния си дълг така,

както предписва законът и моята съвест. Освен това очевидно беше, че изходът на процесите беше предопределен. Подобно отношение беше възприето на практика от всички адвокати. Това означаваше, че затворниците оставаха без каквато и да била защита. Комунистите осъзнаха лошото впечатление, което тази ситуация щеше да произведе в чужбина, и решиха да прибегнат до друго решение, а именно народните съдилища сами да назначават служебни защитници. Това решение им прилягаше много добре. Те можеха да твърдят, че на подсъдимите не е осигурена защита по техен избор, защото адвокатите са били отвратени от твърдените престъпления, а са били снабдени със служебно назначени защитници само за да бъдат защитени основните права на гражданите.

Аз бях натоварен да защитавам регента - княз Кирил, брат на починалия цар на България Борис III. По този начин въпреки решението си да не участвам в предстоящата пародия бях изправен пред тежка и отговорна задача.

Процесът...

Съдебната палата беше обградена от гъсти редици въоръжени лица. Първото заседание на Народния съд трябваше да започне в прекрасната зала, предназначена само за тържествени събития. Гражданите на София обаче не проявяваха особен интерес. Те бяха толкова отвратени и парализирани от терора до момента, че предпочитаха да се погрижат за всекидневните си задачи или да си останат къщи. Ето защо комунистическата партия доведе своите банди от пропаднали лица, чиято задача беше да създадат изкуственото впечатление, че населението прелива от яростно негодувание. Стази цел (наред с останалите похвати) пар-

тията беше подбрала и облякла няколко циганки в черни траурни дрехи, за да се преструват на вдовици на партизани, загинали в борбата срещу фашизма.

Тълпата беше доведена на площада около Съдебната палата рано сутринта. Високоговорители постоянно насъскваха множеството. Преди да започне заседанието, подсъдимите бяха заставени да седнат на няколко пейки. Гъсти редици от милиционери, въоръжени с автомати, бяха разположени пред и зад тях. Имаше места, предназначени за защитата, пред първата редица милиционери. Местата за членовете на съдебния състав бяха на подиума и разположени амфитеатрално.

Обществеността не беше допусната в съдебните зали. Вместо това част от тълпата, която беше извън сградата, сега беше въдворена в коридора. Тези хора бяха предварително обучени да играят важна роля в производството - на представители на онеправданите. Като хор в древна трагедия те трябваше да изиграят ролята си в създаването на необходимия психологически климат.

По този начин, след като всички необходими подготовки приключиха, започна злокобното представление.

Беше девет часа сутринта. Една от страничните врати, която водеше към съдийския подиум, се отвори. Влезе главният народен прокурор, следван от заместниците си. Няколко минути покъсно всички членове на съда, водени от председателя, бавно влязоха в залата и заеха местата си. Човек можеше да забележи големия възторг в очите им. Пред тях щеше да се развие ужасяваща драма, в която те щяха да играят главна роля. Съдейки по израженията на лицата им, народните съдии слабо се различаваха от участниците в тълпата, която гневно бродеше из улиците. **К**